

УДК 336.76(477)

Агрес О. Г.,

oksana_agres@ukr.net, ORCID: 0000-0003-3398-0933,

*к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Дубляни*

Садура О. Б.,

oksanasad75@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7898-9128,

*к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, обліку і аналізу,
Національний університет “Львівська політехніка”, м. Львів*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ З УРАХУВАННЯМ ОСТАННІХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ВИКЛИКІВ

Анотація. У статті досліджується фондовий ринок як важлива складова сучасної економіки, відіграючи ключову роль у мобілізації капіталу, корпоративному управлінні та оцінюванні вартості активів. Метою статті є аналіз сучасного стану та перспективи розвитку фондового ринку з урахуванням останніх тенденцій та викликів. Визначено, що останніми роками спостерігається значне зростання його капіталізації, розширення спектра торгових інструментів та поява нових учасників ринку. В ході дослідження встановлено, що впродовж січня-грудня 2023 року основна частина торгівлі цінними паперами була зосереджена на двох операторах організованих ринків капіталу – “ПЕРСПЕКТИВА” та “ПФТС”, на які припадало 96,6% від загальної вартості угод з фінансовими інструментами. Виявлено, що сучасний фондовий ринок характеризується стрімким розвитком, появою нових інструментів та учасників, геополітичною нестабільністю, зростанням волатильності та стрімким розвитком нових фінансових технологій (фінтех). Важливим викликом на сьогодні є зміна поведінки інвесторів, що проявляється в таких аспектах: зростання ризикоаверсності, адже інвестори стають більш обережними та схильними до інвестування в консервативні активи, такі як депозити та облігації; короткострокове мислення (інвестори дедалі частіше прагнуть отримати швидкий прибуток, незважаючи на довгострокові перспективи розвитку компанії; недостатній рівень фінансової грамотності; вплив соціальних мереж, що може призвести до поширення дезінформації та необгрунтованих рекомендацій). Перспективи розвитку фондового ринку залишаються позитивними, що обумовлено низкою факторів, таких як зростання ролі інституційних інвесторів, розвиток онлайн-інвестування, поява нових інвестиційних інструментів (ETF, біржові облігації та деривативи), підвищення ролі ESG-інвестування. Реалізація цих перспектив залежить від низки факторів, таких як політична стабільність, сприятливий інвестиційний клімат та ефективне регулювання фондового ринку.

Ключові слова: фондовий ринок, перспективи розвитку, капіталізація, фінтех, волатильність.

Ahres O. G.,

oksana_agres@ukr.net, ORCID: 0000-0003-3398-0933,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Lviv National Environmental University, Dublyany

Sadura O. B.,

oksanasad75@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7898-9128,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Analysis, Lviv Polytechnic National University, Lviv

THE STATE AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE STOCK MARKET TAKING INTO ACCOUNT THE LATEST TRENDS AND CHALLENGES

Abstract. The article examines the stock market as an important component of the modern economy, playing a key role in capital mobilization, corporate governance and asset valuation. The purpose of this article is to analyze the current state and prospects for the development of the stock market, taking into account the latest trends and challenges. It was determined that in recent years there has been a significant increase in its capitalization, the expansion of the

range of trading instruments and the appearance of new market participants. During the research, it was determined that during January-December 2023, the main part of securities trading was concentrated on two operators of organized capital markets - "PERSPECTIVE" and "PFTS", which accounted for 96.6% of the total value of transactions with financial instruments. It was revealed that the modern stock market is characterized by rapid development, the emergence of new instruments and participants, geopolitical instability, increased volatility, and the rapid development of new financial technologies (fintech). An important challenge today is the change in the behavior of investors, which is manifested in the following aspects: an increase in risk aversion, because investors are becoming more cautious and inclined to invest in conservative assets, such as deposits and bonds; short-term thinking (investors are increasingly looking for quick profits, despite the long-term prospects for the development of companies; insufficient level of financial literacy; the influence of social networks, which can lead to the spread of misinformation and unsubstantiated recommendations). The prospects for the development of the stock market remain positive, which is due to a number of factors, such as the growing role of institutional investors, the development of online investing, the emergence of new investment instruments (ETFs, exchange-traded bonds and derivatives), and the increasing role of ESG-investing. It should be noted that the implementation of these prospects depends on a number of factors, such as political stability, a favorable investment climate and effective regulation of the stock market.

Keywords: stock market, development prospects, capitalization, fintech, volatility.

JEL Classification: E44, E60, G18

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-78-14>

Постановка проблеми. Фондовий ринок є важливою складовою сучасної фінансової системи, відіграючи ключову роль у мобілізації капіталу, корпоративному управлінні та оцінюванні вартості активів. Його динаміка та стан відображають макроекономічні процеси та впливають на добробут інвесторів та компаній.

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку фінансових технологій дослідження сучасного стану та перспектив розвитку фондового ринку набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує значна кількість наукових робіт, присвячених дослідженню фондового ринку. Дослідники аналізують його структуру, динаміку розвитку, фактори, що впливають на ціни акцій, поведінку інвесторів та ефективність функціонування ринку. Зокрема, історією та розвитком фондового ринку як одного з елементів фінансового ринку займається Татарин Н., Шевчук О., Олійник О. [7, 8], Завальнюк І. [1] та ін. Танклевська Н., Ярмоленко В. [6], Задоя О. й Терещук А. [2] досліджують проблеми функціонування фондового ринку в Україні. Динаміку фондових ринків провідних країн ЄС в умовах системних викликів вивчають науковці Шендерова А. та Якубовський С. [10]. Ці та інші дослідження дають ґрунтовне уявлення про сучасний стан фондового ринку та динаміку його розвитку. Однак, зважаючи на нестабільність світових політичних та економічних умов, фондовий ринок також стикається з ризиками і викликами, які ми більш докладно дослідимо у статті.

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку фондового ринку з урахуванням останніх тенденцій та викликів.

Вклад основного матеріалу дослідження. Світовий фондовий ринок перебуває в стані постійної трансформації. Останніми роками спостерігається значне зростання його капіталізації, розширення спектра торгових інструментів та поява нових учасників ринку. Щодо українського фондового ринку, то його потенціал майже не реалізовується.

Згідно з даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України (ДКЦПФР), на кінець 2023 року на фондовому ринку наймасштабнішими гравцями були: ПАТ "ПФТС", ПАТ "ПЕРСПЕКТИВА" та ПАТ "Українська біржа" [3].

Впродовж січня-грудня 2023 року основна частина торгівлі цінними паперами була зосереджена на двох операторах організованих ринків капіталу – "ПЕРСПЕКТИВА" та "ПФТС", на які припадало 96,6% від загальної вартості угод з фінансовими інструментами (табл. 1).

Протягом січня-грудня 2023 року торги фінансовими інструментами відбувались на первинному та вторинному ринках операторів організованих ринків капіталу (табл. 2).

Таблиця 1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту (у розрізі операторів організованих ринків капіталу) протягом січня-грудня 2023 року, млн грн

Оператор	Акція	Акція іноземного емітента	Акція КІФ	Корпоративна облигація	Облигація внутрішніх державних позик України	Облигація зовнішніх державних позик України	Облигація іноземної держави	Інвестиційний сертифікат	Облигація підприємства	Облигація іноземного емітента	Загальний підсумок
ПФТС	19,3	0,1	0,0	8570,7	262369,1	77,0	3648,5	0,0	0,0	0,0	274684,7
ПЕРСПЕКТИВА	0,0	0,1	0,0	0,0	130459,7	4,8	16374,0	0,0	95,8	44,6	146978,9
УБ	90,6	6,9	0,1	228,4	13180,0	118,4	1049,3	11,2	7,2	76,6	14768,6
Усього	109,9	7,1	0,1	8799,0	406008,7	200,3	21071,7	11,2	103,0	121,1	436432,1

Складено за даними: [3]

Таблиця 2

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу за видами ринку протягом січня-грудня 2023 року, млн грн

Оператор	Первинний ринок		Вторинний ринок				Усього
	Спотовий ринок	Усього на первинному ринку	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок	Усього на вторинному ринку	
ПФТС	360	360	71243,1	0	203081,5	274324,6	274684,7
ПЕРСПЕКТИВА	0	0	15741,2	0	131237,7	146978,9	146978,9
УБ	0	0	2005,1	0	12763,5	14768,6	14768,6
Усього	360	360	88989,4	0	347082,7	436072,1	436432,1

Складено за даними: [3]

У січні-грудні 2023 року обсяг торгів на позаорганізованому ринку капіталу склав 925,11 млрд грн, що на 460,81 млрд грн більше порівняно з показником попереднього року.

Загальний обсяг торгів на ринках капіталу у січні-грудні 2023 року становив 1361,54 млрд грн (збільшився на 736,6 млрд грн порівняно з відповідним показником попереднього року) та 1,81 млрд доларів США, 95,1 млн євро – обсяг правочинів з ОВДП, номінованими в іноземній валюті [3].

Варто врахувати, що складна економічна та політична ситуація в країні призводить до хаотичного та неузгодженого процесу його розвитку, через що фондовий ринок не може повністю виконувати свої функції. Існують також проблеми з ціноутворення, оскільки фондовий ринок – це ще й механізм пере-

розподілу прав власності, внаслідок чого ціна інструментів ринку формується не під впливом зрівноваження попиту та пропозиції, а переважно як вартість або вага певного інструменту (здебільшого акцій) в контрольному пакеті [4, с. 42-43]. Також, як не дивно (бо українські вимоги щодо участі у торгах на біржах значно занижені порівняно з відомими іноземними фондовими біржами, що працюють на ринках Америки, Німеччини, Японії та інших країн світу), варто зауважити і про наявність значних бар'єрів для проходження процедури лістингу та участі в торгах [5, с. 95-96]. Відсутність юридичних повноважень у головного регулятора українського фондового ринку – Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) для притягнення до відповідальності за

порушення законодавства у сфері функціонування фондового ринку та застосування відповідних санкцій створює передумови для корупційних схем та нелегальних операцій з цінними паперами, що унеможливує формування ефективного ринку цінних паперів.

Глобалізація та зростання волатильності є одними з найсерйозніших викликів, з якими стикається фондовий ринок України на шляху до розвитку. Глобалізація призводить до посилення конкуренції на світовому ринку капіталів, роблячи українські компанії більш вразливими до впливу зовнішніх факторів, таких як зміни процентних ставок, курсів валют та цін на сировину. Це може сприяти зростанню волатильності цін на акції, що негативно впливає на інвестиційну привабливість українського ринку.

Зростання волатильності також викликане внутрішніми факторами, такими як політична нестабільність, економічні кризи та корпоративні скандали, що зі свого боку спричиняє підвищення ризиків для інвесторів і може стримувати їх від вкладання коштів в українські акції.

Геополітична нестабільність, пов'язана з воєнним конфліктом на Сході України та анексією Криму Росією, є одним з ключових викликів, який негативно впливає на інвестиційний клімат, призводить до значної волатильності цін на акції та погіршує доступ до капіталу для українських компаній. Доцільно виокремити наслідки геополітичної нестабільності для українського фондового ринку: зниження інвестиційної привабливості, адже інвестори, як вітчизняні, так й іноземні, з обережністю ставляться до вкладення коштів в українські активи через високі ризики, пов'язані з воєнним конфліктом; погіршення доступу до капіталу через високі процентні ставки та обмежену ліквідність, а також відтік капіталу в більш безпечні активи, що негативно впливає на його капіталізацію.

Іншим викликом для розвитку фондового ринку є стрімкий розвиток нових фінансових технологій (фінтех) як в Україні, так і в усьому світі. З одного боку, фінтех має значний потенціал для модернізації та покращення роботи ринку, роблячи його більш доступним, ефективним та прозорим. З іншого боку, нові технології також створюють нові ризики і потребують від регуляторів та учасників ринку швидкого адаптування. Світові фондові біржі з кожним роком намагаються покращити свою роботу завдяки активному впровадженню цифровізації та автоматизації, а це дає значні переваги, підвищуючи ефективність функціонування процесів та зменшуючи навантаження на всю систему [9].

Основні виклики, пов'язані з розвитком фінтеху на фондовому ринку України, можна окреслити так:

✓ зростання використання онлайн-платформ та електронних транзакцій робить фондовий ринок більш вразливим до кібератак, котрі призводять до викрадення персональних даних інвесторів, втрати коштів та порушення роботи торгових систем;

✓ нові технології можуть використовуватися для шахрайських схем, таких як фішинг, розсилка

спаму та створення фейкових вебсайтів, як результат – можливі втрати інвесторів та підрив довіри до фондового ринку;

✓ використання штучного інтелекту та алгоритмів високої частоти призводить до маніпулювання цінами акцій та іншими формами нечесної торгівлі, що негативно впливає на чесність та прозорість ринку;

✓ швидкий розвиток FinTech часто випереджає можливості регуляторів щодо адаптації законодавства, що створює правову невизначеність та ризики для учасників ринку.

Важливим викликом на сьогодні є зміна поведінки інвесторів, що проявляється в таких аспектах: зростання ризикоаверсності, адже інвестори стають більш обережними та схильними до інвестування в консервативні активи, такі як депозити та облігації; короткострокове мислення (інвестори дедалі частіше прагнуть отримати швидкий прибуток, незважаючи на довгострокові перспективи розвитку компанії; недостатній рівень фінансової грамотності; вплив соціальних мереж, що може призвести до поширення дезінформації та необґрунтованих рекомендацій).

Усі ці фактори суттєво впливають на динаміку фондового ринку та потребують від його учасників нових підходів до інвестування та управління ризиками.

Незважаючи на виклики, перспективи розвитку фондового ринку залишаються позитивними. Очікується, що найближчими роками він продовжить зростати, стаючи більш доступним та диверсифікованим.

Серед ключових тенденцій розвитку фондового ринку можна виокремити:

- зростання ролі інституційних інвесторів;
- розвиток онлайн-інвестування;
- поява нових інвестиційних інструментів;
- підвищення ролі ESG-інвестування.

Ці тенденції свідчать про те, що фондовий ринок ставатиме більш динамічним та гнучким, пропонуючи інвесторам нові можливості для отримання прибутку.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Фондовий ринок є важливою складовою сучасної економіки, відіграючи ключову роль у мобілізації капіталу, корпоративному управлінні та оцінюванні вартості активів. Його сучасний стан характеризується стрімким розвитком, появою нових інструментів та учасників, а також зростанням волатильності.

Перспективи розвитку фондового ринку залишаються позитивними, що обумовлено низкою факторів, таких як зростання ролі інституційних інвесторів, розвиток онлайн-інвестування, поява нових інвестиційних інструментів (ETF, біржові облігації та деривативи), підвищення ролі ESG-інвестування. Варто зазначити, що реалізація цих перспектив залежить від низки факторів, таких як політична стабільність, сприятливий інвестиційний клімат та ефективне регулювання фондового ринку.

ЛІТЕРАТУРА

REFERENCES

1. Завальнюк І. Фондовий ринок України: історія розвитку та роль фінтеху. 2021. URL: <https://ua.news/ua/fintech-in-ukraine-30/fondoviy-rynok-ukrainy-istoriya-razvitiya-i-rol-finteha>.
2. Задоя О. А., Терещук А. В. Ретроспективний аналіз становлення фондового ринку України: проблеми та перспективні шляхи розвитку. *Нобелівський вісник*. 2019. № 1(12). С. 23-30.
3. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу України протягом січня – грудня 2023 року. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/>.
4. Калінеску Т. В. Український фондовий ринок: реалії сьогодення. *Time Description of Economic Reforms*. 2023. № 2. С. 42-47. DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2023.2.06>.
5. Миськів Г. В., Висоцька І. Б., Чапляк Н. І. Фондовий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 58. С. 94-98.
6. Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В. Сучасний стан та проблеми функціонування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2021>.
7. Татарин Н. Б., Шевчук О. М. Перспективний розвиток фондового ринку як важливої складової фінансового сектора економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2014. Вип. 9. Ч. 2. С. 166-170.
8. Татарин Н., Олійник О. Фондовий ринок як один із елементів фінансового ринку: історія та його сучасний стан в Україні. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 128-133. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-3-115-24>.
9. Хома І., Мисько Ю. Вплив діджиталізації на світовий фондовий ринок. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-102>.
10. Шендерова А. Р., Якубовський С. О. Динаміка фондових ринків провідних країн ЄС та України в умовах світових пандемії COVID-19. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 72-1. С. 47-52.

1. Zavalniuk I. (2021), Fondovyi rynek Ukrainy: istoriia rozvytku ta rol fintekhu, available at: <https://ua.news/ua/fintech-in-ukraine-30/fondoviy-rynok-ukrainy-istoriya-razvitiya-i-rol-finteha>.
2. Zadoia, O. A. and Tereshchuk, A. V. (2019), Retrospektyvnyi analiz stanovlennia fondovoho rynku Ukrainy: problemy ta perspektyvni shliakhy rozvytku, *Nobelivskiy visnyk*, No 1(12), s. 23-30.
3. Informatsiina dovidka shchodo rynkiv kapitalu Ukrainy protiahom sichnia – hrudnia 2023 roku, *Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku Ukrainy*, available at: <https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/>.
4. Kalinesku, T. V. (2023), Ukrainskiy fondoviy rynek: realii sohodennia, *Time Description of Economic Reforms*, No 2, s. 42-47, available at: <https://doi.org/10.32620/cher.2023.2.06>.
5. Myskiv, H. V., Vysotska, I. B. and Chapliak, N. I. (2021), Fondovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku, *Infrastruktura rynku*, vyp. 58, s. 94-98.
6. Tanklevska, N. S. and Yarmolenko, V. V. (2021), Suchasnyi stan ta problemy funktsionuvannia fondovoho rynku v Ukraini, *Efektivna ekonomika*, No 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2021>.
7. Tataryn, N. B. and Shevchuk, O. M. (2014), Perspektivnyi rozvytok fondovoho rynku yak vazhlyvoi skladovoi finansovoho sektora ekonomiky, *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, seriia "Ekonomichni nauky"*, vyp. 9, ch. 2, s. 166-170.
8. Tataryn N. and Oliinyk O. (2023), Fondovyi rynek yak odyin iz elementiv finansovoho rynku: istoriia ta yoho suchasnyi stan v Ukraini, *Molodyi vchenyi*, No 3 (115), s. 128-133, available at: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-3-115-24>.
9. Khoma I. and Mysko Yu. (2023), Vplyv didzhytalizatsii na svitovyi fondovyi rynek, *Ekonomika ta suspilstvo*, No 57, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-102>.
10. Shenderova, A. R. and Yakubovskiy, S. O. (2021), Dynamika fondovyykh rynkiv providnykh krain YeS ta Ukrainy v umovakh svitovyykh pandemii COVID-19, *Prychornomorski ekonomichni studii*, vyp. 72-1, s. 47-52.

Стаття надійшла до редакції 05 червня 2024 року